

Прошле недеље, Ник Грифин, лидер Британске националне партије, позван је да гостује на Би-Би-Сију. Грифин и још један члан његове странке, која се обично у медијима описује као ултранационалистичка, екстремно десничарска, расистичка или фашистичка, освојили су два места у Европском парламенту на последњим изборима, јер је за њих гласало око два милиона људи. Грифин је највише познат јавности по негирању холокауста, изјавама против имиграната, посебно муслимана, као и по хомофобичним испадима.

Најава Грифиновог појављивања на националном сервису изазвала је огроман публицитет. Бројни политичари, интелектуалци и активисти разних организација захтевали су да се Грифину откаже гостопримство, како не би имао прилику да изнесе своје контроверзне ставове испред милионског аудиторијума. Основна бојазан је била да би то могло да му пружи прилику да утиче на гласаче као и да се прикаже као легитиман политичар. На дан гостовања, лево оријентисани активисти и антифашистичке организације приредили су демонстрације испред зграде Би-Би-Сија.

Међутим, Би-Би-Си није попустио, и фамозно гостовање се остварило. Да је баш било онако како су из те телевизије најавили, тј. да ће демократски изабраном политичару бити пружена прилика да изнесе своје ставове како би публика могла сама да донесе свој суд – и није. У овој рекордно гледаној емисији, неке слободне и аргументоване дебате није ни било, и то не захваљујући Грифину, већ осталима присутним, који су наводни покушај БиБиСи-ја да своме гледалишту представи и овај део британске политичке сцене, што је основа демократије, претворили у јавно вербално линчовање контроверзног госта, са све добацивањем и навијањем.

Без обзира да ли је Грифин послужио као магнет за гледаоце или прилика за британске политичке елите, које су у озбиљној кризи ауторитета, да јавним моралним ликовањем над Грифином покупе мало политичких поена и прикажу се као „позитивци“, овај случај је још једном захуктао дебату о слободи говора, демократији и цензури. Питање које се ових дана најчешће поставља јесте да ли постоје људи чији су ставови сувише опасни да би им се дозволило да их износе у јавности.

Очигледно, незанемарљив део британске интелектуалне јавности али и грађана сматра да такви људи постоје. Аргумент који се најчешће могао чути јесте да је народ необразован, да је економска криза, и да би заведени грађани могли да гласају за БНП из очаја. Другим речима, да није демократски зрео, те да би га одговорне и просвећене елите морале заштитити од заводљивих ставова овог „екстремно интелигентног“ политичара.

Дакле, како опасно интелигентни Грифин не би извршио лош утицај на ниже, неинтелигентне и необразоване класе, које нису у стању да донесу суд о тако озбиљним питањима, захтевана је цензура. Глупе масе су, како историја показује, предодређене да праве трагичне грешке, па би их овај пут требало онемогућити у томе.

Звучи познато? Оваква аргументација небројено пута се чула у Србији током последњих деценија, и то најчешће, поводом „трагичне грешке“ коју су овдашње масе више пута починиле, тиме што су гласале за Шешеља и Српску радикалну странку. Није ни чудо ни што је последњих дана, поводом случаја са Грифином, у домаћој јавности повучена паралела између Грифина и Шешеља. Наводно, тиме што су, наивно поштујући демократске процедуре, медији још ономад, почетком деведесетих, дозволили овом „екстремно интелигентном“ политичару да јавно износи своје ставове, оптимистично верујући да га нико неће схватити озбиљно, они су му заправо гласаче предали на сребрном послужавнику. Отприлике као кад оставите мало дете испред телевизора да гледа лукаво осмишљене рекламе за нездраву храну. Што и није далеко од истине – део српске елите негује патерналистички и снисходљив однос спрам широке популације, коју сматра сувише инфантилном и „незрелом“ за демократију. А с времена на време нам да до знања и како сматра да њену демократску вољу треба само условно поштовати, онда када се поклапа са вољом просвећене мањине. Или, како је Чедомир Јовановић изјавио пре пар година: „Тачно, за Николића је гласала већина, али та већина није демократска, није онаква каква мора бити да бисмо поштовали вољу те већине“.

Када се Јовановићева изјава упореди са изјавама неких британских политичара, она и не треба превише да нас чуди. Ако у земљи са најстаријом парламентарном традицијом, у колевци модерне демократске идеје, народ сматрају недовољно зрелим за демократију, требало би да смо срећни што нама уопште дозвољавају да бирамо на коју страну ћемо се чешљати. Само, питање је онда да ли је ико уопште зрео за демократију.

У проглашавању контроверзних ставова „говором мржње“, долази до изражаја

савремена склоност фетишизацији говора. Уместо да размишљамо и дискутујемо о томе да ли су и зашто одређени ставови погрешни, једино на шта обраћамо пажњу јесте да ли су они дозвољени или забрањени. Под изговором да се „неке ствари подразумевају“, оне интелектуалне и политичке елите на којима је одговорност да утичу на јавно мњење, а којима је очигледно испод части да расправљају са разним „будалама“, ускраћују свима онима који су под утицајем проблематичних идеја или посто немају мишљење о њима, аргументе друге стране. Најзад, зашто бисмо се мучили размишљајући и изграђујући ставове како бисмо спремно дочекали (по правилу натегнуте и слабе) аргументе екстремиста и потрудили се да их разобличимо, када можемо себе да ослободимо те одговорности тако што ћемо оне који их заступају одстранити из јавног дискурса.

Проблем са овим начином гледања на ствари, осим што је у супротности са демократским начелима и правом на слободу говора, јесте што цензура и нема баш претерано много ефекта. Гурање под тепих проблематичних ставова је, просто речено, скривање истине. Понављати како је нешто забрањено рећи и санкционисати оне који то говоре има ограничене домете. У неким случајевима то може (привремено) утицати на понашање, али не и на ставове људи. За оне који се идентификују са одређеном идеологијом, чињеница да су њихови ставови контроверзни или забрањени често их само још више учвршћује у њима. Они су често окренути паралелним изворима информисања који их снабдевају одређеним псеудоаргументима који су им сасвим довољни да се одбране од површних напада и осуда, те да се осећају сигурним у својој идеологији.

Парадигматичан је пример орагнизација које се у јавности обично описују као нацистичке, расистичке, фашистичке или шовинистичке, попут Националног строја или Образа. Иако се стално упозорава на њихов разорни потенцијал по наше друштво, и опомиње на њихов растући утицај, конкретан садржај њихове идеологије се у јавности нити помиње, нити анализира, нити озбиљно напада и разобличује. Како то да се одређени ставови сматрају с једне стране толико опасним и утицајним да их треба потиснути и забранити, а са друге недовољно озбиљним да би се са њима полемисало? Да ли сви знамо да је расизам глупост? Па зар то није очигледно, могао би неко рећи. Вероватно јесте, али само онима који ионако нису предмет забринутости јавности. Али ко онда пише антисемитске графите? Можда они који су опскрбљени обимном "литературом" у којој пишу ни мало наивне и врло убедљиве ствари, који су одлично умрежени и повезани преко бројних организација, сајтова и форума, и прилично ушушкани у уверењу да су у праву и да су неправедно прогоњени. Принципијелне осуде и згражавање јавности ни на који начин не могу да угрозе њихову идеолошку базу, нити ће спречити њихов отпор.

Слично је и са Ником Грифином. Да само он мисли како мисли, нико не би ни обраћао

пажњу на њега. Али Грифин није перципиран као неки појединачни, издвојен случај, већ као симптом једне много распрострањеније друштвене појаве. Дакле, оно што он говори многи други мисле, и зато је тај проблем озбиљан. Али, ако је тај проблем тако озбиљан, зашто да се онда озбиљно и не решава? Чињеница је да његови истомисљеници неће нестати уколико се о томе ћути. Заправо, то је и разлог више да се његови ставови схвате озбиљно и да се са њима озбиљно и полемише. Одбијање такве полемике, као и захтевање да он буде ућуткан или забрањен, знак су слабог поуздања елита у сопствену способност да победе у аргументованој расправи.

Наравно, ни полемика у демократској атмосфери уопште не мора да гарантује да су елите одређеног друштва у стању да аргументима надјачају „екстремно интелигентне“ политичаре Грифиновог и Шешељевог типа. Народ упркос свему можда баш изабере њих. Али, то никако не представља пораз демократије, већ пораз тих, политичкој ситуацији недовољно дораслих елита, као и потенцијални пораз народа, лошу одлуку за коју ће они који су је донели сносити и одговорност и последице. Демократско право јесте и право на лош избор, и не може се укидати уколико тај избор неким није по вољи. У демократији нема демократске и недемократске већине, у зависности од тога какви су резултати гласања, нема „демократских“ и „недемократских“ странака међу онима које поштују демократска правила игре, нема демократски „незрелог“ бирачког тела чије просвећене елите имају право уместо њега одређују кога би требало да чује или изабере. Управо се у таквим ситуацијама, када демократска процедура не производи „прижељкиван“ резултат, демократија и ставља на праву пробу. А она демократија у којој правила игре нису општеважећа, и у којој се Грифинима и Шешељима и када поштују демократска правила игре брани да јавно исказују своје ставове, не вреди много више од обичне диктатуре. Најзад, и диктатуре постоје како би „незреле“ и „глупе“ масе заштитиле од „погрешних“ и „трагичних“ одлука.